

KOSTNICKÉ JISKRY

Evangelický týdeník

17-18/2015

20. května 2015

ročník 100

cena: 13 Kč

*Příští číslo vyjde
3. června 2015*

Z obsahu

** Církev je apoštolská*

** Cesta k očištění*

Poselství k neděli svatodušní

DOBŘE ROZLOUČENÍ
JAN 14,23-27

Někdo, koho máte rádi, odjíždí na delší dobu pryč. Už dopředu víte, že se vám bude stýskat. Jak bude vaše loučení vypadat? Určitě si slíbíte, že

si budete psát nebo volat, takže ne-zůstanete úplně opuštěni. Možná zazní i nějaká rada. A třeba si dáte i dárek, který vám bude připomínat blízkost milovaného člověka a usnadní vám rozloučení.

Podobně se Ježíš loučí s apoštoly. Také je ujišťuje, že po jeho odchodu nezůstanou sami. Dává jim radu, aby zachovávali jeho slovo, a dává jim i dárek – Boží pokoj.

Když Ježíš radí zachovávat jeho slova, neslibuje, že kdo tak bude činit, dostane se jednou (až někdy) do nebe. Ale že Bůh sám si u něj udělá příbytek. Teď a tady. Takový člověk bude žít už teď na zemi s Bohem.

Na to, abychom se seznámili s Božím slovem, stačí mít Bibli a umět číst, nebo mít někoho, kdo nám z ní přečte. Správně porozumět Božímu slovu už je těžší, a žít podle Božího slova je nejtěžší. To nás má naučit právě Ježíšem poslaný Duch svatý. Záleží do velké míry na nás, jestli

využijeme jeho pomoc. Duch svatý nás učí, jak správně chápat Ježíšova slova, otvírá nám srdce, abychom je přijali, a dává nám sílu, abychom ta slova dokázali uvést v život.

Nakonec dárek - Boží pokoj. Ne pokoj, jako když říkáme „dej mi s tím pokoj“, ne pokoj, kdy se nám všechno daří a my se nemusíme nad ničím trápit a zlobit, ani ne pokoj ve smyslu politického míru. Ale pokoj, ve kterém cítíme přímo hmatatelně Boží přítomnost a lásku.

Tyto tři skutečnosti - zachovávaní Božího slova, Duch svatý a Boží pokoj – neexistují samostatně. Vyrůstají jedna z druhé. Posloucháme Boží slovo, které nám Duch svatý pomáhá správně pochopit a uvádět v život, abychom mohli žít v pokoji.

Duchu svatý, veď a posiluj nás po cestě Božího slova, abychom mohli žít v pokoji. Amen

**Jiří Kvapil, farář ČCE,
Džbánov – Ústí nad Orlicí**

Ježíšovo nanebevzetí

Apoštolské vyznání, které církev přijala za své a nechává své členy, aby je ve shromáždění společně recitovali, se k nanebevzetí Ježíšovu vyjádřilo stručně jednou prostou větou: vstoupil na nebesa. Do širšího kontextu je zařadily jen Skutky apoštolů: Po těch slovech byl před jejich zraky vzat vzhůru a oblak jim ho zastřel. A když upřeně hleděli k nebi za ním, jak odchází, dva muži v bílém rouchu jim řekli: „Tento Ježíš, který byl od vás vzat do nebe, znovu přijde tak, jak jste ho viděli odcházet“ (Sk 1,9-11). Markovo a Lukášovo evangelium to vyjadřují téměř stejně stručně, jak to od nich přijalo Apoštolské vyznání: podle Marka „Byl vzat vzhůru do nebe“, podle Lukáše

„Byl nesen do nebe“. Zatímco prvotní církev přijala do svého učení a do svého kázání tu větu, která po Nanebevstoupení následuje, totiž, že „sedí na pravici Boha Otce všemohoucího“, samo nanebevstoupení, způsob vzetí vzhůru ji nezajímá. Uvažme tuto skutečnost.

Usuzuji tak, že z toho způsobu vycítila snahu evangelistů Marka a Lukáše i Skutků popsat čtenáři víc než napsat, že Ježíš zmizel, když se rozloučil s učedníky. A použili k tomu představy, které tehdy byly běžné; dostaly se do Izraele z Babylonie: nad plochou zemí, někde nad oblaky je nebe. Tam by člověk dospěl, kdyby se dal směrem vzhůru, jak my to cítíme: směr vzhůru je k Bohu,

směr dolů do pekla. Středem vesmíru jim byla Země, vždyť Bůh poslal svého Syna na zem. Nejdůležitější události spásy člověka, lidstva a všeho stvoření se udály na Zemi.

V tomto malém vesmíru se cítíme být doma a zjištění vědců o Zemi jako nepatrném smítku někde na okraji nekonečného vesmíru vnímáme jako možné a zajímavé, ale pro nás lidi, kteří svůj život žijeme v kratičkém čase a na určitém místě na té nepatrné zemi, se nás nijak nedotýkají a nic nemění na našem pocitu, že mlčící nekonečný vesmír nás děsí, zatímco náš malý vesmír se zemí jako s jejím středem je náš domov. Jeho dějiny jsou naše dějiny. A my,

Dokončení na str. 2

AKTUÁLNĚ: ŠVÉDSKÁ LUTERÁNSKÁ ARCIBISKUPKA U PAPEŽE

Evangelické křesťany nelze vnímat jako „protivníky nebo konkurenty“, nýbrž je nutné je uznat za to, co jsou, tedy bratři a sestry, uvedl papež František 4. května při audienci pro delegaci švédské luteránské církve, kterou vedla uppsalská arcibiskupka Antje Jackelénová.

„Katolíci a luteráni mají na celém světě vyhledávat a podporovat jednotu v diecézích, farnostech a komunitách. Na cestě k plné a viditelné jednotě víry zbývá ještě mnoho práce v otázkách svátostného života a mystéria církve. Můžeme si však být jisti, že Duch svatý, náš Přítel, bude stálým světlem a silou našeho duchovního ekumenismu a teologického dialogu.“

Papež se zmínil o nedávném dokumentu Luteránsko-katolické komise, vydaném k blížící se připomínce

reformace v roce 2017 a nazvaného „Od konfliktu ke společenství“. Vyslovil přání, aby obdobné iniciativy posílily vzájemnou spolupráci. Bo-

lestným bodem vzájemných vztahů nicméně zůstávají otázky eutanazie a homosexuálních partnerství, jež švédská luteránská církev schválila před několika lety. Papež tuto problematiku pojmenoval následovně: *„Vyroste aktuální je otázka důstojnosti lidského života a také témata spojená s rodinou, manželstvím a sexualitou. Nelze o nich mlčet nebo je ignorovat kvůli obavám, že bychom vystavili nebezpečí již dosažený ekumenický souhlas. Byla by škoda, kdyby se v těchto důležitých otázkách utvářely nové konfesní rozdíly,“* podotkl římský biskup a v samém závěru poděkoval švédské luteránské církvi za přijetí velkého množství migrantů, kteří přicházejí z Jižní Ameriky v časech tamních diktátorských režimů.

RaVat

První evangelický kostel s věží a zvony v Čechách slaví 160 let

Několik let před vydáním protestantského patentu, který oficiálně umožňoval evangelickým sborům stavět kostely s věžemi a zvonice-mi, se na konci roku 1855 rozezněly zvony nově postaveného kostela v Libkovicích pod Řípem. Sto šedesáté výročí tohoto okamžiku si Libkovičtí připomenou v neděli 31. května.

Slavnostní bohoslužba začne ve tři čtvrtě na jedenáct a povede ji synodní senior Českobratrské církve evangelické (ČCE) Joel Ruml za účasti dalších vzácných hostů. „Odpoledne se bude konat setkání, na kterém si povyprávíme o historii sboru a kostela i o událostech novějších, které ještě mají své pamětníky,“ sdělil farář sboru ČCE v Lito-měřicích Zdeněk Bárta, který administruje i libkovický sbor.

Historie kostela je úzce spjatá s historií tamního sboru. První evangelický sbor v nejbližším okolí Libkovic pod Řípem byl založen brzy po vydání tolerančního patentu. Nejdřív se utvořil samostatný sbor v Ledčicích, kde ale chyběla odpovídající modlitebna, a tak bylo sídlo sboru přesunuto do Krabčic.

Ve třicátých letech devatenáctého století došlo k rozdělení dle vyznání na augsburskou a helvetskou větev, a protože augsburská větev neměla dostatečné prostory pro konání pobožností, odstěhoval se farář Václav Beneš do sousedních Libkovic, kde se většina členů sboru hlásila k augsburskému vyznání. Tam se snažil o vybudování modlitebny, která dosud nestála.

Se stavbou kostela se začalo v roce 1852, vysvěcen byl 4. listopadu 1855 a v tomto období byla postavena i fara a hřbitov. Byl to první evangelický kostel s věží a zvony v Čechách. „Stavba skončila šest let před tím, než Protestantský zákon z 8. dubna 1861 věže a zvony dovolil, byl tedy postavený vlastně načerno,“ poznamenal farář Bárta.

Jedná se o zděnou omítnutou stavbu na obdélném půdoryse s užší apsidou a hranolovou věží ve vstupním průčelí. V každé stěně věže je půlkruhově zakončené okno s dřevěnými žaluziemi, stěnu lemují lizénový rámeček. Lizénami, tedy dřevěnými vyřezávanými dekorativními pásy, je členěna fasáda vstupního průčelí i lodi kostela, profilovaná korunová římsa, boční průčelí a plášť apsidy. Nad hlavním vstu-

Dokončení na str. 2

EVANGELIKÁLOVÉ U PAPEŽE

Jak 8. 5. 2015 informoval Svatý stolec, papež František soukromě přijal asi stočlennou skupinu pastorů evangelikálních církví pentekostálního směru. Delegaci vedl pastor letniční církve Giovanni Traettino, jehož komunitu v jihoitalské Casertě papež loni v létě navštívil. Pastoři, pocházející z různých částí světa, projeví touhu po setkání s papežem Františkem, které proběhlo v salonku vatikánské auly Pavla VI. Papeže na schůzku, která se vyznačovala velkou srdečností a duchem modlitby za jednotu, doprovodil kard. Kurt Koch, předseda Papežské rady pro jednotu křesťanů.

RaVat

KUBÁNSKÝ PREZIDENT VE VATIKÁNU

Papež František se 10. května v dopoledních hodinách setkal v salónku auly Pavla VI. s kubánským prezidentem Raúlem Castro. Podle sdělení tiskového střediska Svatého stolce byl jejich soukromý rozhovor „velmi srdečný“ a trval přibližně 50 minut. Prezident Castro, jak sám řekl novinářům těsně před odjezdem z Vatikánu, chtěl poděkovat Svatému otci za jeho aktivní přispění ke zlepšení vzájemných vztahů mezi Kubou a USA a také představit očekávání, s nimiž se kubánský lid připravuje na papežovu návštěvu v září t.r. Kubánského prezidenta provázeli premiér, ministr zahraničí a velvyslanec Kuby při Svatém stolci. Raúl Castro se po odjezdu z Vatikánu setkal také s italským premiérem Renzim. Po setkání s italským předsedou vlády kubánský prezident na tiskové konferenci mluvil také o setkání se Svatým otcem. „Byl jsem udiven papežovou moudrostí a mírností. Čtu všechny jeho promluvy. Pokud bude papež nadále mluvit tak jako dosud – řekl Raúl Castro – pak se i já vrátím do katolické církve. V každém případě však – dodal – budu přítomen na všech bohoslužbách, které bude papež sloužit během chystané zářijové návštěvy na Kubě.“ Prezident Castro také zmínil, že on i jeho bratr Fidel studovali na škole vedené jezuity.

RaVat

DNY VÍRY V PRAZE

Na přelomu května a června se v Praze uskuteční ekumenický festival Dny víry. Koncert Hradišťanu s Jiřím Pavlicou na Staroměstském náměstí, festival křesťanských filmů pod záštitou režiséra Jiřího Stracha nebo show anglického zpěváka Martina Smithe – takový je výběr z několika set programů s křesťanskou tematikou, které na začátku června zaplní Prahu.

V hlavním městě se od 30. 5. do 6. 6.2015 uskuteční týdenní projekt Dny víry, který má za cíl představit duchovní podstatu křesťanství a životní styl křesťanů 21. století. Na mnoha místech v centru i okrajových částech Prahy se uskuteční přednášky, koncerty, výstavy, duchovní programy, ale i filmový festival či programy pro děti a rodiny.

Na projektu, který navazuje na již zavedenou Noc kostelů, se vedle Arcibiskupství pražského společně podílejí desítky farností, sborů a křesťanských církví.

„Naši snahou je prezentovat křesťanskou víru. Nechceme se věnovat ani politice, ani majetku, ale rádi bychom ukázali pestrost a podstatu křesťanské víry v dnešní době pro moderního člověka. Vzdáleně to lze pojmut jako festival představující křesťanství v naší zemi v současnosti,“ vysvětlil vedoucí organizačního týmu projektu P. Michal Němeček. „Aktuálně máme nahlášených více než 250 bodů programu, které připravuje zhruba 70 farností, sborů a společenství. Obsahová šíře programů je opravdu rozmanitá – v rámci Dnů víry se uskuteční přednášky známých osobností, koncerty vážné i moderní hudby či modlitby otevřené pro veřejnost, ale rovněž dětské dny, pikniky v parku nebo povídání o křesťanské víře u piva,“ prozradil Němeček.

Dodal také, že se organizátoři projektu inspirovali u podobných akcí, které se v minulých letech uskutečnily v Paříži, Vídni či v Bratislavě. Celý projekt Dnů víry je ekumenický a kromě Římskokatolické církve se k němu připojily i další církve a sbory působící v Praze.

„Letos si připomínáme výročí 600 let od upálení mistra Jana Husa. Právě v souvislosti s touto událostí chceme ukázat, že dnešní křesťanské církve vzájemně spolupracují a mají bratrské vztahy,“ vysvětlil Němeček.

Právě na téma mistra Jana Husa se během Dnů víry uskuteční i několik přednášek či jiných kulturních programů. Kompletní přehled všech chystaných aktivit si můžete prohlédnout na webových stránkách www.dnyviry.cz.

podle krestandnes.cz,
red. zkráceno

První evangelický kostel s věží a zvony v Čechách slaví 160 let

Dokončení ze str. 1

pem do kostela je na fasádě reliéf kalicha, průčelí dále člení tři půlkruhově zakončená okna a kulaté okénko nad oknem v ose stavby. Obě boční průčelí jsou řešena stejně, vždy se třemi půlkruhově zakončenými okny. V ose závěru kostela vedou do presbytáře dveře s nadsvětlíkem a nad nimi kulaté okénko. Sedlová střecha lodi, stejně jako střecha presbytáře, je kryta pálenou krytinou. Interiér je jednoduchý s poměrně malou apsidou presbytáře. Nad hlavním vchodem vynesena dřevěná kruchta je přístupná točitým schodištěm. Kostel byl opraven v letech 1920 a 1968.

Zdeněk Bárta: barta.ltm@diakonie.cz

Ježíšovo nanebevzetí

Dokončení ze str. 1

každý na svém místě cítíme svou občanskou nebo křesťanskou odpovědnost, ne jindy a ne jinde, ale nyní a zde. I vědci si myjí ruce před jídlem a neplivají na chodník, který je vůči vesmíru bezvýznamný, ale pro naši městskou část významný a každého, kdo se nechová podle našich zvyklostí, odsoudíme a vykážeme. Když nám uteče až do Ameriky, i tam po něm sáhne naše spravedlnost, platná pro náš celý malý svět, a tedy pro Ameriku jako pro Ivanovice, část města Brna, kde Kevin Dahlgern vyvraždil čtyřčlennou rodinu a utekl. Žádáme americké úřady, aby ho vydaly soudu a k potrestání v Brně.

Jestli se tak vůbec nestane, stane před soudem toho muže, kterého Bůh ustanovil, aby spravedlivě soudil celý svět (Sk 17,31). Odtud už nebude úniku. Nanebevzetí Ježíšovo má výsošný význam: dostalo se mu nejvyšší autority, již neuniknou žádní zločinci, kteří se světské spravedlnosti dovedli vyhnout. „Jak se na to může Bůh dívat!“, stěžují si

krvelační lidé, kteří ovšem zapomínají na to, jak sami přispívají svým podílem k tomu, že se na ten svět nemohou dívat a diví se, že Bůh se na ten svět dívá a nedělá proti němu nic zničujícího. Tak i my křesťané rozeznáváme, že se Boží věrnost k jeho stvoření proměňuje v dlouhé čekání, až se aspoň někteří obrátíme k němu. Ta prodleva trvá. Bude trvat, protože Bůh nechce nikoho překvapit. Jeho dlouhočekání zakazuje všem zoufalcům myslet si, že jejich lhůta u Boha vypršela.

Nanebevstoupením Ježíše Krista se změnila situace těch, kdo v něho věří. Už nevěří jen v toho, který byl pronásledován i posmíván a opuštěn všemi, skončil na kříži jako zločinec, kterého se zřekla židovská církev i římský stát, ale nyní také věří v téhož Ježíše Krista, který vstoupil na nebesa a byl tu korunován jako Pán. S ním i naše víra v něho byla potvrzena tak, jako byl Ježíš Kristus vzat vzhůru do nebe. Naše víra v něho setřásla ze sebe pochybnosti a utvrdila se v jistotě odpuštění hříchů a života věčného. Kristovo nane-

bevstoupení udělilo ránu chaosu a dalo životu na zemi novou šanci, která je pojmenována jako Duch svatý; hřích již nepanuje zcela neomezeně.

Pán, korunován do neomezené moci, uvádí zemi do pořádku jako své panství. Zbavuje ji chaotických prvků pohanského náboženství a vyhláší se jejím Pánem. Určil jí počátek i její konec. Nekonečné absolutno a věčný návrat odmítl jako omyl nebo podvod mocností, které od počátku usilují zbavit člověčenstvo odpovědnosti a svobody. Víra v Pána Ježíše Krista chrání svobodu, již Bůh daroval lidstvu od začátku, už při samém stvoření člověka, kdy mu svěřil správu nad vším stvořením. Ježíšovo nanebevstoupení vyhláší, kdo je tu Pánem, který nás uvede do té podoby, jakou má on.

Jeho církev ho vyznává jako Pána a očekává ho jako Pána. On ale je dosud tam, a my jsme zde - daleko od Pána. Dává nám však jistotu, že nás potáhne k sobě (J 12,32). A to také činí.

Josef Veselý

Letnice – svátek a realita

Když nastal den Letnic, byli všichni spolu na jednom místě. Náhle se ozval zvuk z nebe, jako když se žene prudký vítr, a naplnil celý dům, kde seděli. A ukázaly se jim jazyky jakoby z ohně, které se rozdělovaly, a na každém z nich se usadil jeden (Sk 2,1-3).

Izrael má tři hlavní sváteční období – Velikonoce, Letnice a Svátek stánků, jemuž předchází Den troubení (roš hašana) a Den smíření (jom kipur). Všechny tyto svátky byly ustanoveny až po vyjití (exodu) z Egypta. Jsem přesvědčen, že každý z těchto tří hlavních svátků je spjat s určitou historickou událostí.

Velikonoce byly původně připomínkou vysvobození z egyptského otroctví – a v tomto smyslu je židé slaví dodnes. My křesťané tento význam Velikonoc přijímáme rovněž – víra v historický exodus je pro nás stejně důležitá jako víra v Kristovo historické vzkříšení; jsou to dvě události, kdy se mýtus protíná s dějinami a které jsou realitou jak na rovině historické, tak na rovině mytické. Nicméně důležitější než vysvobození z Egypta je pro nás vysvobození z hříchu. Vysvobození z Egypta se týkalo Izraele a neznamenal nutně změnu lidského srdce; Kristova výkupná smrt a jeho vzkříšení otevírá cestu k Bohu lidem všech národů a na této cestě jde především o změnu nitra.

Druhý velký svátek, jak jej slavili Izraelité, byl spjat se závěrem skliz-

ně, tedy se zemědělským cyklem, nikoli s historickou událostí. Padesát dní po Velikonocích, o kterých byl Ježíš ukřižován, pohřben a vzkříšen, se ale něco stalo. Zvuk z nebe, prudký vítr, ohnivé jazyky... Nic z toho nebylo v této podobě prorokováno! A od té doby křesťané slaví Letnice jako připomínku vylití Ducha svatého. Svátek slavený Izraelity po staletí nabyt svého pravého smyslu, stejně jako Kristovou smrtí a vzkříšením nabyly pravého smyslu starozákonní Velikonoce. Ten nový smysl nijak neruší ten původní, nicméně přesahuje jej. A Letnice se podobně jako Velikonoce už netýkají jen Izraele, ale všech národů. Když byl vylit Duch svatý, došel tento svátek svého historického naplnění.

A pak je zde ještě onen třetí hlavní svátek – Svátek stánků, jemuž předchází Den troubení a Den smíření. Tento svátek na své historické naplnění teprve čeká. Jednou zazní Boží polnice (troubení; 1 Te 4,16) a Ježíš se vrátí ve své slávě. Slovo Boží, které mezi námi přebývalo (doslova: „stanovovalo“ – Jan 1,14), s námi zůstane na věky: „Hle, Boží stánek s lidmi; bude přebývat s nimi a oni budou jeho lid, a sám Bůh bude s nimi a bude jejich Bohem“ (Zj 21,3).

První z těchto dvou svátků – Velikonoce a Letnice – můžeme zakusit na osobní rovině, a to bez ohledu na datum v kalendáři. Můžeme zakusit osobní exodus ze starého života,

z otroctví hříchu, z beznaděje, ze sebestřednosti, z duchovní slepoty... Můžeme vírou přijmout, že jsou nám hříchy odpuštěny a že pro nás začíná nový život v milosti a v pravdě.

A můžeme zakusit i osobní letnice, naplnění Duchem svatým. Může pro nás být stejným překvapením, jakým asi bylo sestoupení Ducha na shromážděné apoštoly a ostatní Kristovy následovníky. A může být zcela originální – vždyť ten Duch, který na Ježíše sestoupil v podobě ohnivých jazyků. Apoštol Petr vysvětloval: „Toto je to, co je řečeno skrze proroka Jóela: „I stane se v posledních dnech, praví Bůh, že vyleji ze svého Ducha na každé tělo; vaši synové a vaše dcery budou prorokovat, vaši mladíci budou vídat vidění a vaši starci budou mivat sny. I na své otroky a na své otrokyně v oněch dnech vyleji ze svého Ducha, a budou prorokovat“ (Sk 2,16-18). „Biblicky věrní“ křesťané by mohli namítat: „Jak to? Jóel přece mluvil o vidění a snech, ale my tady slyšíme lidi mluvit cizími jazyky?!“ Lidé se nad projevy Ducha pohoršovali vždy. Kdykoli se Duch svatý viditelně a slyšitelně projevil, vyvolal celou škálu reakcí – od posměšků a protestů („jsou opilí“ – Sk 2,13) po nadšené přijetí (Sk 2,41). Nejinak tomu bylo se všemi velkými historickými probuzeními v dějinách Božího lidu. Duch svatý potěšuje a povzbuzuje zkroutěné srdcem, ale náboženské lidi chodí někdy strašit. Nevím, zda je vůbec možno Letnice nějak slavit. Vždyť přece nejde o nějaký obřad, rituál, vzpomínku... Církev potřebuje realitu Ducha svatého! A potřebuje ji i každý z nás jednotlivě. Jsem si jist, že o Ducha svatého můžeme prosit. A jsem si jist, že Bůh ho rád dá. Ale pozor! Tato prosba může být nebezpečná: Duch svatý může přijít způsobem, jehož jsme se nenadáli. Udělal to tehdy o Letnicích – a pak v církevních dějinách nesčetněkrát. Blaze tomu, kdo se nad jeho působením nepohorší!

Dan Drápal

BLAHOPŘÁNÍ BRATRU MIROSLAVU KOVÁŘOVI

Ani se nechce věřit, že bratr Miroslav Kovář, který nás každou neděli v kostele vítá hrou na varhany, se v těchto dnech dožívá 80 let! Sbor v Karlových Varech oficiálně vznikl k 1.5.1951 a od té doby má stále stejného varhaníka. Bratr Kovář je dlouholetým členem staršovstva, pravidelným zapisovatelem na zasedáních staršovstva i na sborových shromážděních a členem ekonomické komise sboru. V 90. letech vykonával funkci seniorátního kurátora Západočeského seniorátu. Za svou obětavou práci pro církev byl 6.5.2012 odměněn pamětní medailí církve. Zálibou bratra Miroslava Kováře byla pravidelná účast v soutěžích psaní na stroji, těsnopisu a ve stenotypistice. V roce 1969 se ve Varšavě stal mistrem světa v psaní na stroji. Několikrát byl i mistrem ČSSR ve stenotypistice. Žádné ocenění však nemůže vyjádřit jeho každodenní tichou a neokázalou obětavost pro všechny potřebné ve sboru, jeho citlivost k lidem a lidskou vnímavost. Za to chceme bratru Miroslavu Kovářovi, který je spolu se svým bratrem Lubomírem pevným sloupem sboru, upřímně poděkovat a přát plnost Božího požehnání.

Staršovstvo sboru ČCE v Karlových Varech

Hodně vzdálená diaspora aneb Stručná historie Židů v Číně

Po mnoho dlouhých let sloužila Hedvábná stezka jako spojnice mezi Východem a Západem. Námořní navigace byla nespolehlivá a obchod mezi Čínou a Persií, Indií a evropskými zeměmi se odbyval po souši. Už v dobách Hedvábné stezky bylo mezi obchodníky mnoho Židů ze všech konců světa. Kromě nesporného talentu v tomto oboru byla jejich výhodou také společná řeč – hebrejšтина, kterou všichni alespoň do jisté míry ovládali. Židé z Persie a arabských zemí neměli větší problém obchodovat se svými bratry z Evropy. Zatímco muslimové komunikovali s křesťany především v době křížáckých válek poměrně sporadicky a konflikty mezi perskými šíity a arabskými sunity také nijak neulehčovaly obchodní vztahy, Židé podobným obtížím čelit nemuseli. Ani Čína nezůstala mimo dosah jejich obchodních zájmů. Přestože nemáme dostatečně přesvědčivé důkazy, že se Židé v Číně usadili ještě před obdobím vlády dynastie Song, existují historikové, kteří tvrdí, že nejznámější a nejvíce zmapovaná židovská obec, která se nacházela ve městě Kaifeng (开封), byla založena již v roce 200 n.l. nebo možná ještě dříve. Mnozí badatelé se dnes přikláníjí k teorii, že Židé přišli do Kaifengu během vlády dynastie Severních Songů (960-1127) z Bukhary, města v Uzbekistánu, tehdejší Persii. Proč došlo k tak výrazné migraci právě z Persie, země, kde Židé žili již od doby babylonského exilu (586 př.n.l.), je však stále opředeno tajemstvím. Zatímco původ kaifengských Židů není zcela jasný, historie města, ve kterém zakotvili, je velmi dobře známá. Židovští emigranti pravděpodobně vstoupili do města v době jeho největšího rozkvětu. Mezi lety 960-1127 byl Kaifeng hlavním městem Číny a traduje se, že měl početnější populaci než jakékoliv jiné město na světě. Jeden z nejvýznamnějších, ale také nejdiskutovanějších zdrojů informací o kaifengské obci vidí historikové v zápisech na kamenných stélách, které se dochovaly v ruinách staré synagogy. Podle jednoho z nápisů můžeme usuzovat, že songský císař uvítal Židy velmi přátelsky. Prvních osm či devět generací dávali Židé svým dětem hebrejská jména, ponechali si své náboženství, ale zároveň hladce vplynuli do čínské společnosti. Žádné etnikum kromě Číňanů a Židů si tak nevází vzdělanosti. I proto se zřejmě Židé cítili jako doma. Židovští učenci se uplatnili v čínské samosprávě a zastávali často i velmi významné funkce. Zlatá éra dynastie Song a města Kaifeng skončila v r. 1127 invazí tunguzských (mandžuských) kmenů. Císařská rodina uprchla na jih do Hangzou a vládla jižní Číně ještě do roku 1279, zatímco Mandžuoové založili dynastii Jin. Kaifeng utrpěl invazí těžkou ztrátu. Další z nápisů nalezených ve staré synagoze nám napovídá, že velká část židovské komunity pravděpodobně následovala císařskou rodinu a přesídlila do Hangzou. Po nástupu dynastie Jin se Kaifeng stal součástí severního císařství a ztratil prestižní postavení hlavního města. Přestože většina Židů město

opustila, někteří zůstali a využili příležitosti. Skoupili pozemky po svých souvěrcích, kteří odešli, a vybudovali si v roce 1163 svou první opravdovou synagogu a nazvali jí Synagogou čistoty a pravdy. Stále však s láskou vzpomínali na songského císaře, který je tak vlídně přijal. Mongolská invaze v r. 1233 znamenala pro Kaifeng další vlnu změn. Dá se však říci, že Židé z nástupu zcela nové, tentokrát mongolské dynastie Yuan spíše profitovali. Protože Mongolové etnickým Číňanům nedůvěřovali, většinu úřednických míst svěřovali raději vzdělaným cizincům, převážně muslimům či Židům. Větší překážku znamenala snad pouze rituální porážka, která hraje jak v judaismu, tak v islámu významnou roli. Mongolský císař se cítil uražen a s tím, že „co je dost dobré pro něho, je dost dobré i pro ostatní“, košer (halal) porážku zakázal. V době vlády dynastie Yuan docházelo k další migraci a židovská populace v Kaifengu prokazatelně vzrostla. Mongolové při svých divokých výpadech zajali mnoho otroků v perských a arabských zemích a přivezli je s sebou do Číny. To je také jedním z možných vysvětlení, proč se mezi zvyklostmi kaifengských Židů nacházely obyčeje, které známe například z Jemenu, a také některé interpretace zákona pocházející od Moše ben Maimona (Maimonida), španělského židovského učenice, filosofa a astronoma. Přestože navzdory prudkým politickým a kulturním proměnám kaifengská židovská komunita vzkvétala, skutečný „zlatý věk“ nastal v roce 1368 s nástupem čínské dynastie Ming, která vystřídala mongolskou dynastii. Konfuciánství a čínské tradice znovu nabyly vrchu. Zatímco Židé v jiných zemích taková privilegia zpravidla neměli, v Číně se nyní mohli plně realizovat v mnoha oborech veřejné a státní správy. Mnoho z nich složilo tehdy tak prestižní a nesnadné mandarínské zkoušky, které byly nezbytné pro vykonávání úřednické funkce. Rozšířili své pozemky, přebudovali synagogu, do které umístili tabulku k počtě mingského císaře. Prosperita komunity a přízeň císaře měly však i své stinné stránky. Mnoho talentovaných židovských občanů dalo přednost studiu čínské literatury a historie a pozapomnělo na svou vlastní kulturu, jazyk i náboženství. Ti, kteří však takové ambice neměli, nesli dále svou kulturní a náboženskou tradici. Jako každá diaspora, měla i ta kaifengská svá specifika. Židé v Číně našli společnou řeč s konfuciánským způsobem života a morálkou. Jak praví kamenená stéla z roku 1489: „*Naše náboženství a konfucianismus se liší jen minimálně. Myslí i skutky všichni respektujeme Nebeskou stezku, vážíme si svých předků, jsme loajální k našemu panovníkovi a ctíme své rodiče. Toužíme po rodinné harmonii a vážíme si přátelství.*“ Judaismus se ukázal být velmi flexibilním náboženstvím, které se přizpůsobilo svému okolí a zároveň si ponechalo svou integritu a ve své podstatě zůstalo nedotčeno. Po mnoho generací se židovské děti učily hebrejštinu v místní synagoze a dostávaly, jak už bylo řečeno, hebrejská jména. Až mingský císař, kterému hebrejšтина připadala příliš nesrozumitelná, úředně ustanovil

okolo dvaceti různých židovských příjmení. Podle sedmi z nich, tak jak jsou uvedena v Pamětní knize, která mapuje veškerá úmrtí v kaifengské obci až do roku 1670, jsou Židé v Číně do jisté míry identifikovatelní ještě dnes. Ai (艾), Shi (石), Gao(高), Jin (金), Li (李), Zhang (張), a Zhao (趙) jsou jména, která vznikla sinifikací původních židovských jmen Levi, Kohen, Ezra atd. Podívejme se pro zajímavost blíže na čínské znaky spojené s čínskými židovskými jmény. Například znak, kterým se podepisovala rodina Shi, znamená „kámen“. Pan Shi je tedy vlastně náš pan Stein. Podobně znak pro Jin znamená „zlato“ a my si tedy snadno můžeme namísto pana Jina představit nějakého Golda či Goldberga. Zůstaňme chvíli u jistých zvláštností kaifengského judaismu. Kaifengští Židé například bez problémů asimilovali čínský zvyk velebení předků. Sice nepoužívali obrázky a tabulky se jmény, aby se snad nedopouštěli idolatrie, vybudovali však zvláštní synagogální místnost, Síň předků, ve které zapalovali tyčinky a přinášeli do ní obětiny v podobě ovoce, symbolických peněz vystříhaných z hedvábného papíru apod. Přizpůsobili tak svou tradici bohoslužeb za mrtvé, Jizkor a Jahrzeit, čínským obyčejům. Další zvyklostí, kterou v jiných diasporách nenalezneme, je modlení se vkleče, které bylo ve většině židovských obcí po světě rabínskými autoritami zakázáno poté, co si křesťanství přisvojilo tento obyčej. Proč si čínští Židé tuto starozákonní tradici ponechali, je zdrojem mnoha dohadů. Co se týče manželství, v raných dobách členové obce uzavírali sňatky jen v rámci komunity, ale jak šel čas, židovští muži si začali vybírat manželky z řad čínských či muslimských žen. Později bylo i židovským dcerám dovolováno uzavřít sňatek s mužem mimo obec. Výše zmíněná Pamětní kniha uvádí 49 žen, které nazývá „Děti Adama“, což znamená nežidovský původ. V dnešní době všichni potomci kaifengských Židů vypadají stejně jako etničtí Číňané. Zatímco některé čínské zvyky přijali Židé zcela dobrovolně, některým bylo nutné se přizpůsobit. Čínský císař požadoval, aby jeho podobizna visela v každém chrámu či modlitebně bez ohledu na náboženství, kterému byla daná svatyně zasvěcena. Židé vyhověli a pověsili portrét císaře nad vchod do své synagogy. Nad něj však umístili hebrejskou modlitbu „Šema“, židovské vyznání víry, které mělo připomínat těm, kteří vcházeli dovnitř, že „*Hospodin je náš B-h, Hospodin je jeden...*“ a že existuje ještě svrchovanější moc, než je ta císařova. Základní židovské rituály jako například obřizka, rituální koupele apod. zůstaly prakticky nezměněny. Poměrně přísně dodržovali čínští Židé také košer stravování. Svými čínskými spoluobčany byli proto často označováni jako „ti, kteří nejedí biskupa“. Oblékali se stejně jako ostatní obyvatelstvo a jediným rozlišovacím znakem byla často jen barva pokrývky hlavy. Dalším označením, které si díky tomu vysloužili u svých čínských sousedů, bylo proto „ti, kteří nosí modré čepice“. Zlatý věk kaifengského židovstva skončil náhle roku 1642. Mingská armáda, bojující proti vleklému povstání rolníků, způsobila úmysl-

Rodiče Ehuda Olmerta

ně povodeň prolomením přehrady Žluté řeky v naději, že odradí rolníky od dalšího boje. Plán však selhal a místo kýženého výsledku zahynulo okolo 300 000 obyvatel města Kaifeng, které bylo téměř zničeno. Židovská populace se snížila z 5000 zhruba na polovinu. Město, ležící v záplavové oblasti, bylo v historii často sužováno povodněmi, ale tato, uměle vyvolaná, mu zasadila těžkou ránu. Po roce 1642 se kaifengská komunita nikdy plně nevzpamatovala. Zničená synagoga byla sice již poněkoličatě znovu vybudována v roce 1643 a město pomalu ožívalo, ale nastupující mandžuská dynastie Qing měla bohužel poněkud xenofobní politiku. Některá opatření, která měla například zamezit import opia do země, byla zcela pochopitelná, jiná už méně. Mandžuoové se úzkostlivě snažili zachovat si vlastní identitu a zdůrazňovali rasovou čistotu. Zakázali například čínsko-mandžuské sňatky a oblast severního Mandžuska byla zcela uzavřena čínským přistěhovalcům. Lze si snadno odvodit, že Mandžuoové nebyli příliš nakloněni ani menšinám a spory mezi vládou a muslimským a křesťanským obyvatelstvem se vyostřovaly. Židé se sice podobných konfliktů zpravidla neúčastnili, ale mandžuská vláda rozdíl ignorovala, a tak začali Židé svou identitu raději skrývat. Dynastie Qing se uzavřela vůči všemu „cizímu“ jak zvenku, tak i zevnitř a tím ovšem zároveň isolovala čínské židovstvo od zbytku světa. Ani čínské židovské komuni-

ty spolu příliš nekomunikovaly a o kaifengské obci mezi lety 1725-1850 nemáme téměř žádné zprávy. Víme, že někdy na začátku 18. století se rodina Shi rozhodla investovat do opravy synagogy... Také víme, že někdy okolo roku 1810 zemřel poslední kaifengský rabín. V roce 1849 navštívil Kaifeng britský konzul a napsal, že komunita čítá cca 1000 osob. V té době už si jen málokterý člen komunity pamatoval něco z hebrejštiny. Po dalších ničujících povodních (1841, 1849, 1860) už členové obce nebyli schopni znovu obnovit synagogu. Protože neuměli číst v hebrejštině, rozprodali svá svatá písmena, většinou křesťanským misionářům, se kterými dříve nebyli ochotni ani promluvit. Některé praxe se však přece jen uchovaly a komunita si stále udržovala svou identitu. Měli svůj hřbitov, jedli košer..., ale k udržování kontinuity to nestačilo. Říká se, že dokonce odnesli své hebrejské knihy na náměstí a nabízeli odměnu tomu, kdo je dokáže přečíst..To se snad odehrálo někdy na konci 19. století. V roce 1900 se bohatí židovští kupci z Iráku a Egypta, kteří se usadili v přístavním městě Šanghaj, pokusili kaifengskou komunitu zachránit. Bylo však příliš pozdě. V roce 1914 byl pozemek se zbytky zničené synagogy prodán anglikánskému biskupovi. Židé se tak rozloučili s půdou, na které pronášeli své modlitby 700 let. Za japonské okupace byla většina zbylých židovských obyvatel Kaifengu přesídlena do šanghajského ghetta.

Dokončení v příloze

Braniborský markrabě Fridrich Vilém – „velký kurfiřt“

NAR. 16.2.1620 v KOLÍNĚ NAD SPŘEVOU, ZEMŘ. 9.5.1688 v POSTUPIMI

Patří ke třetí generaci reformovaných braniborských markrabat, a také proto studoval v nizozemském Leidenu, kde sledoval dvorský, politický a vojenský život. Z Nizozemí byla i jeho první manželka Louisa Jindřiška Oranžská. 1640 nastoupil vládu, obratně zasahoval do švédsko-polské války a získal Prusko pod svou kontrolu. Válčil také s Francií a se Švédskem a osvědčil tak převahu pravidelné armády. Při jednáních o Vestfálský mír 1648, který mu přinesl územní zisky, prosazoval rovnoprávnost kalvinismu s luterstvím. 1661 odmítl polskou královskou korunu, jejímž předpokladem byla konverze ke katolictví. Pozoruhodné jsou jeho toleranční edikty 1662 a 1664, kterými zakazoval konfesijní spory. (Vypověděl proto ze země luterského faráře a básníka Paula Gerhardta působícího v Berlíně). Významný je zvláště jeho Postupimský edikt 1685, kterým bezprostředně reagoval na zrušení Nantského ediktu ve Francii za Ludvíka XIV. Otevřel svou zemi přílivu 20 000 francouzských hugenotů a přijal i evangelické exulanty z Rakouska. Poskytl také toleranci židům. Hospodářsky, kulturně i politicky to pro Braniborsko znamenalo velký přínos. Jako neobvykle schopný panovník i mezi Hohenzollerny vybudoval hospodářsky, politicky, vojensky i kulturně nejsilnější stát v Německu.

Jak bych vám mohl být věrný, kdybych byl nevěrný svému Bohu?

(Odpověď polským stavům 1661)

Bohuslav Vik

Listy M. Jana Husa

38. MISTRU KŘIŠŤANU Z PRACHATIC, REKTORU VYSOKÉHO UČENÍ PRAŽSKÉHO

Zdraví od Pána Jezukrista! S pomocí Krista Pána nepřijmu rady fakulty theologické, i kdybych stál před ohněm sobě připraveným, a doufám, že smrt dřívě buď mne nebo ty dva ²⁾ odpadlé od pravdy obrátí k nebi nebo k peklu, dřívě než se shodnu s jejich smýšlením. Poznal jsem zajiště, že oba dřívě správně vyznávali pravdu podle Kristova zákona, ale otřesení strachem, obrátili se k pochlebování papežovi a ke lži. A Páleč nás nazývá viklefisty, jako bychom bloudili v celé víře křesťanské; a Stanislav nás nazývá nevěrci, věrolomci, šílenci a zlořečeným kněžstvem. Avšak takových řečí bych si nevšímal, kdyby jen nesílily zlosti Antikrista. Ale s Boží milostí doufám, že bude-li nutné, chci jim vzdorovat až do upálení ohněm. A jestliže já nemohu pravdu osvobodit pro všecko, aspoň nechci být nepřítelem pravdy a (chci) smrtí na odpor se stavět souhlasu. Ať běží svět, jak Bůh mu dovolí běžet. Lépe jest dobře zemřít, nežli zle být živ; pro trest smrti nemá se hřešit: přítomný život skončit v milosti znamená vyjít ze strasti; kdo vědomosti přidává, přidává práce; kdo pravdu mluví, hlavu si rozbíjí; kdo se bojí smrti, ztrácí radost ze života; nade vším vítězí pravda; vítězí, kdo sebe umrtvuje, protože mu neškodí žádné protivenství, jestliže nad ním nepanuje žádná nepravost. Apoštol Petr říká: Kdo by vám zle učinil, jestliže budete následovníci dobrého? Blahoslaveni jste, když vám lidé budou zlořečit, praví pravda.³⁾ Za největší radost mějte, ⁴⁾ bratři, kdyžkoli v pokušení rozličná upadnete; blahoslavený muž, který snáší pokušení, neboť když bude vyzkoušen, dostane korunu života.

To jsou mé nástrahy a opory, kterými se můj duch posiluje, aby byl silným proti všem protivníkům pravdy. A ti doktoři, o nichž mluvíte, nechtějí jednat proti svědomí. Vy víte, jak Páleč mluvil dřívě ⁵⁾ ve vašem domě. A vím jistotně, čeho se držel Stanislav ⁶⁾ a podle svého přesvědčení napsal ve spise o trvání chleba; a mne se tázal, dřívě než začalo naše odloučení, chci-li to s ním zastávat. A hle, po tom přísahu složil a odpřisáhl, a po dvou letech, když Štěkna přišel se svým traktátem, dostal strach z arcibiskupa, a když nedovedl jinak uniknout, pod přísahou vypověděl, že ten traktát nesložil. A dřívě, než byl zavolan na arcibiskupovu radnici, řekl: „Je nutné, aby mnich Štěkna přede mnou skláněl kolena a žádal, abych ho ušetřil, že se odvážil můj traktát označit za nové semeniště bludů." Jakým způsobem jim tedy mohu uvěřit, že prý neradi jednájí proti svědomí? A je-li jim bez úrazu pro svědomí, že nás nazývají nevěřícími, věrolomci, nerozumnými, od víry Kristovy bloudícími a zlořečeným kněžstvem? Bůh to sud! Z rozmluvy vaší se mi zdá, ve svědomí že nijak nepolevujete; poněvadž doufám, že jste tam štítem proti Antikristovi. Proto podle mého soudu Bůh nařídil, že, jako u onoho kostela byl jeden plebán ⁷⁾ největším nepřítelem slova Božího, tak vám Bůh naopak nařizuje, abyste byl přítelem slova Božího. O farářích, proč nechtějí rádi přijímat ⁸⁾, majíce všecku správu duchovní, máte v Ezechielově III. kap. plný soud pro svou omluvu; tam čtete. Těm psát budu, jež jste pojmenovali; až opíšou traktát proti spisům Stanislavovým, ⁹⁾ pošlu vám ho. Buďte zdrávi v Kristu Ježíši. Myslím, že jsem zhřešil, když jsem podle vůle krále upustil od kázání; a proto již nechci tak hřešit.

38. Husův dopis podle vydání Bohumila Mareše (1851 – 1901, evang. farář a církevní historik) z r. 1911 (již 3. vydání), který také připojil vykladačské poznámky, které zde uvádíme. V roce 2015 Husovy dopisy převedeny do současnější češtiny.

38. Mistru Křišťanu z Prachatic, rektoru vysokého učení Pražského. ¹⁾ R. 1413. (1413, červenec.)

Obsah listu vztahuje se k radě doktorské, kterou bohoslovná fakulta. vedená Pálčem a Stanislavem, mimořádnému synodu byla dala (viz list č. 36). Z listu samého vysvítá, že Hus krátce před tím s Křišťanem ústně byl jednal; i jest pravděpodobno, že tato ústní rozmluva stala se při návštěvě Husově v Praze hned po svátcích vánočních 1412, načež se Hus ještě před sejítím se synodu, tedy před 6. únorem 1413 na venkov navrátil: potom dali doktoři své dobrozdání k synodu, načež následoval list synodu proti radě doktorské (čís. 36) a přítomný list Křišťanovi. Předcházející list Křišťanovi pak by musil v pořadí před list proti radě doktorské položen býti, a mezi tímto prvním a druhým listem Křišťanovi byla by návštěva Hunova z venkova v Praze.

Dle Novotného str. 38 byl list tento psán M. Janovi Kardinálovi z Rejnštejna.

V přítomném listě Hus rozhodně zamítá radu doktorskou, objasňuje svůj poměr k Stanislavovi a Pálčovi, kteří své mínění změnili, staví jejich svědomí do pravého světla a doufá, že Křišťan bude štítem proti Antikristovi.¹⁾ Pal. 83, 156, Tam. 454, 532. ²⁾ Pálče a Stanislava, kteří radu či dobrozdání fakulty theologické sepsali. ³⁾ Evangelium Matoušovo kap. 5. ⁴⁾ Epištola Jakubova kap. I. ⁵⁾ Totiž r. 1412, kdy jsa děkanem bohoslovné fakulty na faře Svatomichalské, před více mistry, .bakaláři a studenty o člancích Václava Tiema, prodavače odpustků, který v květnu do Prahy přišel, se zřejmě vyslovil, že obsahují bludy. Páleč byl z počátku horlivým viklefistou, soudruhem, ba přítelem Husovým, načež se stal jeho nejhorším nepřítelem a nejurputnějším v Kostnici žalobcem. ⁶⁾ Stanislav ze Znojma sepsal r. 1406 ve smyslu Viklefové spis: „Super quatuor Sententiarum" (snad spis o čtyřech knihách moudrosti, sepsaných Petrem Lombardem, viz č. 9), v němž tvrdil trvání chleba ve večeři Páně po posvěcení kněze, popíraje předpodstatnění; tím popudil mistra Jana Štěknu, mnicha cisterciáckého, druhého kazatele při kapli Betlémské v Praze, který sám sice pro nápravu mravů v církvi ve smyslu Miličovu horlil, ale učení nijak se dotknouti nechtěl (podobně farář Protiva). Štěkna podal na Stanislava u arcibiskupa žalobu. Stanislav z počátku o Štěknovi řekl, že mnich ten bude musiti před ním kleknouti a ho odprosit, ale konečně odpřisáhl, že není pisatelem onoho traktátu, s nímž ani Hus nesouhlasil. ⁷⁾ Předchůdce Křišťanův na faře Svatomichalské, Bernard, křižovník Zderazský, kterýž reformačním snahám v církvi nepřál, ⁸⁾ Večeři Páně. ⁹⁾ Na dobrozdání doktorů k synodu odpověděl Hus především krátce listem čís. 36, a J. z Jesenic zvláštním spisem, načež opět Stanislav a Páleč každý zvláštním traktátem odpověď dali. Jim odpověděl Hus jednak traktáty „Proti Pálčovi" a „Proti Stanislavovi", jinak největším spisem svým „O církvi" a posléze spisem „Proti osmi doktorům".

Vzpomínka na osvobození českých politických vězňů před sedmdesáti lety

Při letošním výročním vzpomínání na konec války se vracíme k radostným májovým dnům, jichž jsme se tehdy dočkali za různých životních okolností. Mnohé pozoruhodné příběhy jsou dnes ukládány do rozhlasového pořadu „Paměť národa“ s heslem „Post bellum“ – po válce. Sbírka vzpomínek jednotlivců i celých rodin z oné doby se stává historickou pamětí celého národa. Většina oněch důležitých pamětí se týká událostí doma v tehdejší Protektorátě Böhmen und Mähren, kdy šlo o osvobození z útlatku nacistické diktatury. Zvýšenou radost z konce války jsme ovšem prožívali jako političtí vězni, kteří se dožili osvobození v německých věznicích a táborech. Mezi nimi jsem byl i já, vysokoškolský student zrušené filosofické fakulty, spolu se svým otcem, tehdy českoobratrským farářem v Husově sboru v Plzni. (Naše zatčení ve spojitosti s vyšetřováním plzeňského sokolského odboje, průběh výslechů, soud v Praze a deportaci do bavorské věznice v Bernau jsem vyličil v knížce vzpomínek „Za mřížemi a ostatními dráty“, která vyšla v Kalichu r. 2008, a v r. 2009 i překlad do němčiny.)

V těchto dnech se mohu spolu s redaktorkou pořadu Paměť národa vracet k závěrečným kapitolám o událostech za posledních dnů války, kdy nás před osvobozením ještě ohrožilo smrtelné nebezpečí. Koncem dubna jsme se ve vězeňském transportu před postupující frontou dostali mezi prchající oddíly německé armády a s nimi i pod palbu pronásledujících hloubkových letců. Zatím co vojáky kosila smrt, podařilo se nám přežít v silničních příkopech. Po dvou dnech hladového pochodu jsme pak uvázli zbědovaně ve věznici v Aichachu poblíž Dachau, kde již došlo k osvobození koncentračního tábora. Tam jsme se také dočkali osvobození vítěznou armádou USA. Po otevření vězeňských cel jsem se opět setkal se svým otcem, a v dalších dnech i s dr. Miladou Horákovou, otcovou známou z Prahy, která byla osvobozena v ženské části věznice.

Setkání s dr. Horákovou mělo pro mne zvláštní význam. Otec mně ji představil jako členku našeho smíčovského sboru v Praze, kde byl farářem náš rodinný přítel Jan Kučera. To mně trochu pomohlo překonat studentský ostych vůči ní jako dámě, která svou řečí i chováním vzbuzovala i ve vězeňském šatu zvláštní respekt. (Mně bylo tehdy 25 let, otcí 54, ona o 10 let mladší. Otec mne poučil, že

je významná politička v duchu TGM a pracovnice Sokola, která se podílela na ideových přípravách všesokolských sletů, jichž jsme se také zúčastnili.) Když jsme se 5.5.1945 dozvěděli o kapitulaci německé armády, domluvili jsme přípravu děkovných bohoslužeb za konec války a návrat svobody. Já jsem měl stále ještě při sobě kapesní bibličku Lutherova překladu Nového zákona a Žalmů, kterou mně v echenbrunském pracovním lágru opatřil spřátelený inženýr Schmidt, evangelík a antinacista. (Podle ní jsem připravoval pro skupinu mladých přátel o nedělních ránech biblické úvahy.) Nyní jsem ji mohl opět použít pro kázání na ráno 8.5.1945, podle Žalmu 126,1-3: radost osvobozených vězňů, kteří jsou jako ve snu, podobně jako bibliční vězni propuštění z babylonského zajetí. Můj otec měl modlitby a čtení textů Ž 103 a Mt 7,16n, dr. Horáková závěrečný projev s osobitým dodatkem pro české osvobozené spoluvězeňkyně. Byli jsme mile překvapeni počtem i zájmem účastníků na velkém nádvoří věznice.(Příštího dne se konala i katolická mše.) Definitivním potvrzením naší svobody byl dovoz civilních šatů z věznice v Bernau, když jsme mohli soléci vězeňské černé mundury se žlutými lampasy na rukávech a kalhotách.

Pak už jsme se cele zaměřili na návrat domů. Komise USA však nejdříve musela prověřit seznam všech vězňů a vytrdit z nich politické. Seznam byl uložen v naší kmenové věznici. Tam mne vzal džípem pro jeho vyzvednutí můj spřátelený důstojník. Pak jsem připravoval i jejich překlad a třídění. (Svoji a otcovu složku i s fotografiemi jsme si přivezli domů na památku.) Dr. Horáková pomáhala s tříděním dokladů vězeňkyň. Když jsme pak měli vše připraveno, nebyl náš odjezd domů možný. Dopravní kamióny musely být použity především pro vězně z Dachau. A když pak byly k dispozici i pro nás, došlo hlášení, že kolem Regensburgu ještě zoufale bojují oddíly SS a dopravu ohrožují v řadě míst ostřelovači.

Naše stále netrpělivější čekání na odvoz domů se protáhlo až do 17. května. Dr. Horáková dostala na starost a pro komunikaci s vojenským doprovodem 100 žen, já 149 mužů. To bylo vyznačeno orazítkovanými červenými páskami na našich rukávech. Po zpěvu hymny jsme vyrazili směrem na Passau a Regensburg. Jízda pokračovala jen pomalu zbořeníšti

měst a vesnic, kde ještě trvalo smutné odklizení trosek. Přes řeky to šlo jen po provizorních pontonových mostech. Podobně tomu bylo po poledni i v našem sudetském pohraničí, až do Stříbra. A pak konečně došlo i k návratu do domovské Plzně, která již hostila přes 14 dnů americké osvoboditele ! Zde jsme se rozloučili s vězeňskými přáteli i s dr. Horákovou, pro kterou zařídil Červený kříž odvoz až do Prahy. (Ke vzpomínce na její ušlechtilou osobnost jsem se vrátil po pěti letech, kdy se stala obětí nového totalitního režimu a vepsala se svým statečným postojem při vykonstruovaném procesu, až i k oběti života, do věčné paměti národa.)

Jiří J. Otter

Pozvánky

EKOLOGICKÁ SEKCE ČESKÉ KŘESŤANSKÉ AKADEMIE SPOLU S EVANGELICKOU TEOLOGICKOU FAKULTOU UK ZVOU na přednášku Michaela Northcotta, profesora etiky z University of Edinburgh: "Political Theology of Climate Change (Politická teologie klimatické změny)". Přednáška se bude konat 26. května 2015 od 18 h ve velké posluchárně ETF v Praze 1, Černá 9 a bude tlumočena do češtiny.

JNe

EKOLOGICKÁ SEKCE ČESKÉ KŘESŤANSKÉ AKADEMIE ve spolupráci s občanskými sdruženími a s městskou částí Praha Suchdol zvou na již osmou EKUMENICKOU BOHOSLUŽBU ZA KRAJINU v sobotu 6. června 2015 v 15 h v Praze - Suchdole. Bohoslužbě předchází pěší pouť od kostela Štětí sv. Jana Křtitele v Dolních Chabrech v 10 h. Kázáním poslouží Sandra Silná, farářka Církve československé husitské a generální sekretářka a mluvčí Ekumenické rady církví. Po bohoslužbě uvede ředitel Ekumenické akademie Jiří Silný besedu na téma Česká krajina a Transatlantické obchodní a investiční partnerství (TTIP). Více na www.drahan.chabry.cz

4. KONFERENCE O NEMOCNICNÍM KAPLANSTVÍ se bude konat 4. června 2015 od 10 do 14.30 h v Brožkově sále Staroměstské radnice v Praze, na téma „Kam se ubírá nemocniční kaplanství v ČR?“ Po skončení bude následovat členská schůze Asociace nemocničních kaplanů spojená s volbou nového výboru. Konferenční poplatek 300,- Kč, (členové ANK 150,- Kč) e-mail: www.nemocnicnikaplan.cz.

Inzerce

PRODÁME RD K REKONSTRUKCI, 50m² v Přnově-Předhradí, 20 min po dálnici Praha-Č. Most. Cena: 350 000 Kč. Tel.: 604 324 621. č. 5

EVANGELICKÝ TÝDENÍK - KOSTNICKÉ JISKRY
Vydává Kostnická jednota
Redakce a administrace v Praze 2, Ječná 19, PSČ 120 00, tel.: 224 919 607, e-mail: ET.KJ@worldonline.cz www.evangelickytydenik.cz
Celoroční předplatné 481 Kč, jednotlivé číslo 13 Kč. Č.ú.: 228961190/0300
Redaktor: Bohumil Keř
Uveřejněné příspěvky nemusí vždy vyjadřovat stanoviska vydavatelů. Nevyžádané materiály redakce nevrací, ani neuschovává.
Tiskne Grafotechna
Distribuci provádí:
* Pro jednotlivce: Česká pošta, s.p. bezplatná infolinka České pošty 800 300 302
adresa pro písemný styk: Česká pošta oddělení periodického tisku Olšanská 9, 130 00 Praha 3
e-mail: postabo.prstc@cpost.cz
*Hromadné zásilky: A.L.L.Production s.r.o., Poděbradská 24, 190 00 Praha 9, tel.: 234092851
Registrační číslo MK ČR: E 365 ISSN 0139-505X

8. května 1914 List budící české svědomí

č. 9

Účast Američanů na Husových slavnostech v roce 1915. Výbor česko-americké výpravy Husovy (Bohemian american Hus pilgrimage), který ustavil se v poslední době v Novém Yorku, sděluje prostřednictvím česko-amerických listů, že se mu podařilo získati za členy kromě vynikajících osobností z kruhů česko-amerických i prominentní Američany a sice v prvé řadě známého přítele českého národa pana prof. W.S.Monroe, který se výpravy do Čech v příštím roce rovněž účastní a vydá zvláštní spis o Mistru Janu Husovi v řeči anglické. Dále pojede do Čech profesor Harwardské univerzity p. V. Miller a americká univerzitní mládež, hlavně českého původu. Výbor tento pozval rovněž k účasti všechny americké university. Výprava svěřena je agentuře zdejší banky Bohemia, firmě Brodský a Sovák v Novém Yorku. Ve výboru zasedají pp. dr. Tomáš Čapek, evang. farář Rev. dr. V. Písek, Frant. Brodský, Rafael de Szalatnay, Otakar Ledecký, J. Jedlička. Výprava tato representovati bude výkvět česko-americké a americké veřejnosti a bude se zřetelem na účastníky shora uvedené oficielní. Celkem bude se konati z Ameriky asi 9 podobných výprav.

Neuvěřitelná zpráva.

Před dvěma desetiletími slavili jsme třistaleté narozeniny Komenského. A co se stalo? Gautsch s Thunem oslavy Komenského na školách zakázali. Dnes blíží se rok 1915 a již nyní prý byl vydán ministrem vyučování Hussarkem ferman, dle kterého se žákům českých středních škol zakazuje jakákoli účast na oslavách Husových. Vyčkáme, zda tato zpráva se potvrdí, neboť nemůžeme uvěřit, že by se dnes mohla s námi opakovati bez následků hra z let devadesátých.

Po konfiskaci upravené vydání

Hodně vzdálená diaspora aneb Stručná historie Židů v Číně

V současné době kaifengská komunita zakouší obrození, i když jako celek zachovává pouze pár židovských tradic, hlavně těch, které se týkají stravování. Pokusy navrátit se ke kořenům jsou složité. Z hlediska ortodoxních halachických zákonů vlastně již nejsou Židé, protože adoptovali patrilineární tradici. Nicméně čínská komunita je pevně rozhodnuta znovu vzdělávat své členy v judaismu a oživit židovskou tradici v Číně. Čínská vláda v současné době proměnila Kaifeng v turistickou destinaci a zahraniční židovští návštěvníci si mohou prohlédnout zbytky staré synagogy, mikve... apod. Přestože se mnoho artefaktů, které se vztahují ke kaifengské židovské komunitě, nachází v Kaifengském městském muzeu, stovky dalších jsou rozprášeny po celém světě. Namátkou například v Britském muzeu či v Královském muzeu v kanadském Ontariu.

Mohlo by se zdát, že kaifengští Židé byli v Číně raritní a izolovanou komunitou. Opak je pravdou. Můžeme s jistotou říci, že významnější židovské komunity existovaly minimálně ve čtyřech dalších městech, i když o nich nemáme tolik informací a zdá se, že jejich existence nebyla zdaleka tak dlouhá. Jedná se o Hangzhou, Ningbo, Ningxia a Yangzhou. Židovské komunity v těchto městech byly prokazatelně v kontaktu s kaifengskou obcí. Nejvíce informací se nám dostává ze zápisků křesťanských misionářů a arabských cestovatelů. Jezuita Matteo Ricci hovoří ve svých denících o setkání v roce 1605 v Pekingu s kaifengským Židem jménem Ai Tien, který ujišťoval Ricciho o existenci židovské obce v Hangzhou. Arabský cestovatel Ibn Batuta, který navštívil Hangzhou již v roce 1346, tvrdil, že viděl městskou bránu s nápisem Židovská.

V přístavním městě Ningbo se rovněž nacházela židovská obec, která dozajista měla i svou synagogu, protože v roce 1461 věnovala dva svitky Tóry kaifengské synagoze, která byla zničena jednou z řady povodní.

Díky nápisům z kaifengské synagogy víme, že Židé přebývali i v dalších městech. Obec z Yangzhou se například podílela na stavbě vchodové brány do kaifengské synagogy; dále existují záznamy o rodině Jin pocházející z města Ningzia, která finančně přispěla na některou z oprav.

Křesťanští cestovatelé se zmiňují nejméně ještě o třech dalších městech. Marco Polo, slavný italský cestovatel, se v roce 1286 zmiňuje o Židech, žijících v Pekingu (北京) a s jistým údivem prohlašuje, že císař dynastie Juan prokazuje úctu hned čtyřem náboženstvím, buddhismu, taoismu, konfucianismu a překvapivě i judaismu.

I několik dalších misionářů se v nadcházejících stoletích opakovaně zmiňuje o pekingských Židech. Katolický biskup Ondřej z Perugie ve svém hlášení do Říma píše o Židech v Quanzhou, kteří odmítli konvertovat ke křesťanství.

Tolik tedy velmi stručně k dávnější historii čínských Židů. Unikátní kapitolu v moderních dějinách diasporu napsala židovská komunita ve městě Harbin (哈尔滨市), ležící v severovýchodní části země. První židovské rodiny přišly do Harbinu z Ruska již na konci 19. století. Město v té době zažívalo nebyvalý rozkvět, kulturní a samozřejmě i ekonomický, na kterém se v rozsáhlé míře podíleli i bohatí židovští emigranti. Nebyli to uprchlíci, tak jak je známe z pozdějšího šanghajského ghetta, ale hrdí pionýři budující nový život.

Koncem 19. století byli Židé v carském Rusku sužováni pogromy a institucionalizovaným antisemitismem. Víza do Ameriky

byla těžko dostupná a Židé měli problémy cestovat i v rámci Ruska. Nicméně car sám, ten, který učinil Židům život hořkým, jim zároveň poskytl cestu k úniku.

Ruská vláda si od Číny v roce 1895 pronajala půdu pro stavbu Transsibiřské železnice přes Mandžusko. Koleje ležely, car si velmi přál udržet si svůj vliv nad zcela novou obchodní cestou a nabídl židovským občanům Ruska klidný život v Mandžusku. Chtěl si tak zajistit ekonomický vliv v této oblasti doufaje marně, že ruští Židé zůstanou alespoň finančně loajální k Rusku. Emigranti si mohli vybrat mezi malými komunitami rozestými podél Transsibiřské magistrály, či větším osídlením v Harbinu. Původně malá rybářská vesnička splynula s ostatními vesnicemi v bezprostředním okolí (Harbin znamená v čínštině zhruba „místo, kde se suší rybářské sítě“) a postupně se měnila v transitní a administrativní centrum.

Carova nabídka měla nečekaný ohlas po celém tehdejší Rusku. Ukrajínští Židé se obrátili zády ke všemu, co znali, a vypravili se neznámých končin. Židům ze Sibíře stačilo jen překročit hranice z Mandžuska.

Počátky nebyly jednoduché. Harbinské zimy byly velmi studené a na jaře pouštní vítr z mongolských plání přinesl žlutavý prach, který téměř zakrýval oblohu.

Vlny ruských přistěhovalců se navzdory těžkostem valily dál. Po skončení rusko-japonské války v roce 1905 se zde usadili židovští veteráni propuštění z ruské armády. Mnoho ruských uprchlíků, židovských i nežidovských, se uchýlilo do Harbinu během první světové války a bolševické revoluce.

Nejen zoufalství vedlo mnoho Židů až do daleké Číny. Některé vedla dobrodružná povaha a touha být prvními v neprozkoumané krajině. Železnice přinášela prosperitu. Zboží byl dostatek, obchod byl snadnou záležitostí. A co bylo nejlepší, Číňané neměli žádné zjevné ani skryté sklony k antisemitismu. To byla ta nejdůležitější zpráva, která se rozšířila po všech starých vlastech: Žid může v Harbinu žít v klidu beze strachu z perzekuce.

Kancelář spravující Transsibiřskou magistrálu se přesunula do Harbinu z Vladivostoku v roce 1898. První Žid jménem S. I. Bertsel se přistěhoval o deset let později. Okolo roku 1900 bylo v Harbinu asi 45 židovských občanů, o dva roky později 300 a ve dvacátých letech okolo 20000. Byly zde vybudovány dvě synagogy - „Stará“ a „Nová“. Židovská komunita měla vlastní knihovnu, školu, hřbitov, ženskou charitativní organizaci, domov pro seniory, nemocnici...

Židé pracovali jako bankéři, pekaři, obchodníci, restauratéři, učitelé, působili ve všech oborech. Městu se začalo říkat Orientální St. Petersburg či Paříž Orientu.

Mezi lety 1918-1930 vycházelo v Harbinu okolo dvaceti židovských novin a časopisů. Většina z nich byla tištěna v ruštině, minimálně jedny noviny však vycházely také v jidiš. Ruština byla hlavním jazykem obyvatel Harbinu, i dnes můžeme v mandarínské čínštině Harbiňanů zaslechnout ruské zkomo-leniny. Např. lie-ba (chleba) apod.

Když v čele harbinské komunity stanul doktor Abraham I. Kaufman, bylo založeno mnoho sionistických organizací (místní pobočka WIZO – Women International Zionist Organization, Be-tar – mládežnický spolek, který podporoval sportovní aktivity, skauting apod.).

Inspirování sionismem se někteří harbinští Židé odhodlali

k odchodu do Izraele již před Druhou světovou válkou, kde založili spolek Igud Jotzei Sin (Asociace bývalých obyvatel Číny).

Sionismus byl velmi dobře přijímán i tehdejší čínskou vládou. Dr. Sun Yatsen, zakladatel Čínské republiky, viděl paralelu mezi persekucí Židů a Čínou, která byla vystavena tlaku mocenských zájmů západních států.

„Přestože jejich země byla zničena, židovský národ existuje dál... Sionismus je jedním z nejvýznamnějších hnutí dnešní doby. Všichni milovníci demokracie si nemohou pomoci a musí jej podporovat celým svým srdcem. Musíme vítat každou snahu, která povede k obnovení vašeho krásného národa, který byl takovým přínosem celé lidské civilizaci a který si zaslouží důstojné místo k životu v rodině národů celého světa.“

Nad idylou v Harbinu se však na přelomu dvacátých a třicátých let začala stahovat mračna. První světová válka a ruská revoluce donutila mnoho bělogvardějců opustit vlast. Přicházeli do Harbinu a s nimi i starý známý antisemitismus. Nikdy sice nebyl posvěcen úřady, jako se tomu stalo v Rusku, ale obtěžování Židů ruskými přistěhovalci se stalo téměř zvykem. V roce 1931 byla v Harbinu založena Ruská fašistická strana. Ve stejném roce obsadila japonská armáda Mandžusko. Japonci okupovali město od roku 1932 a to se stalo součástí loutkového státu Mandžukuo.

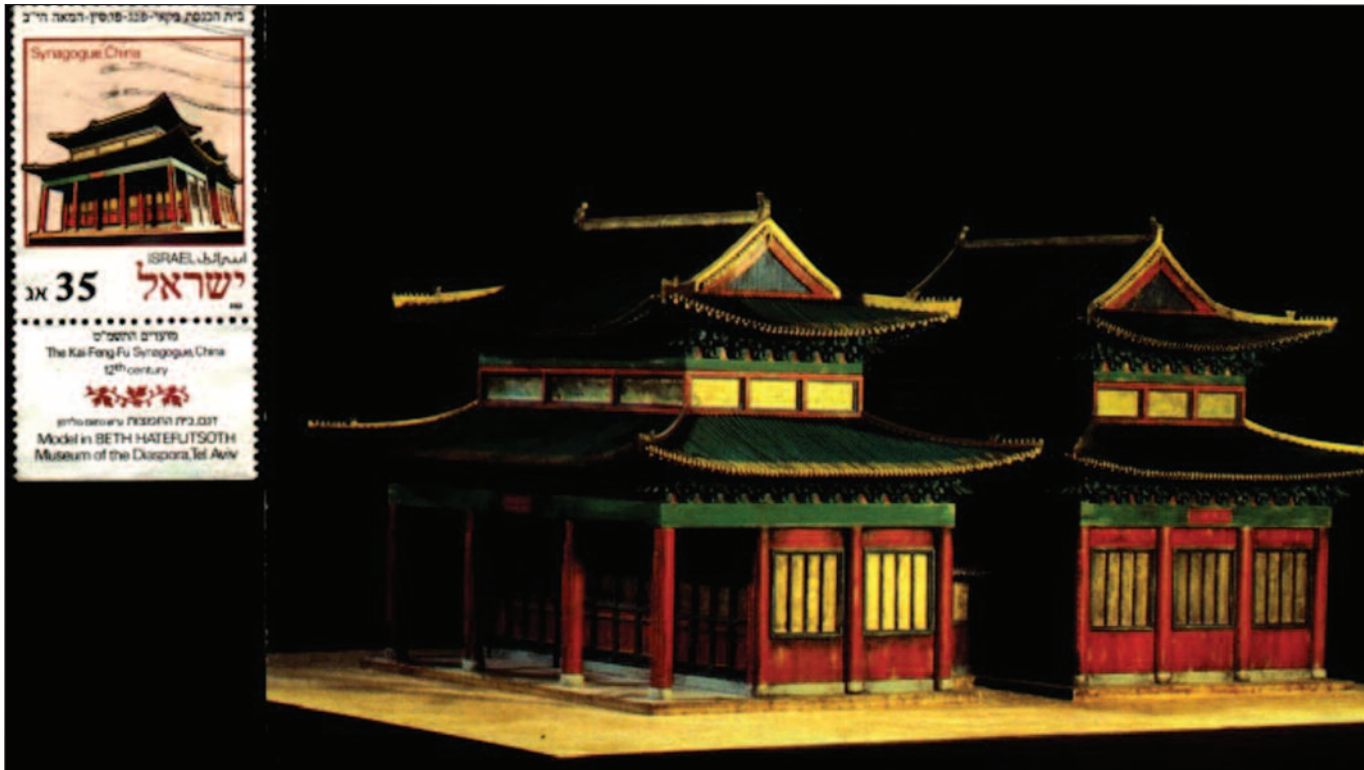
Japonci okamžitě začali zabavovat soukromý majetek, terorizovali civilní obyvatelstvo, najímali špióny a zahájili masivní protisovětskou a protizidovskou kampaň. Mnoho etnických Číňanů i zahraničních emigrantů bylo uneseno, mučeno a zavražděno.

Japonci sami málokdy vykonávali špinavou práci, najímali si zločince z řad Rusů i Číňanů. Jeden příklad hovoří za všechny. Simeon Kaspe, mladý pianista s francouzským občanstvím, byl synem bohatého rusko-židovského obchodníka Josefa Kaspa, který vlastnil luxusní hotel Moderne, klenotnictví a řadu harbinských divadel. Když Josef Kaspe odmítl vyjednávat, únosci mu poslali synovy uřezané uši. Japonské autority ignorovaly protesty francouzského konzula i mezinárodní skandál, který tím vyvolaly. Měsíce ubohého Simeona mučili, aby ho nakonec zavraždili.

Židé cítili vzrůstající tlak a začali odcházet z Harbinu do Tientsinu, Šanghaje a také do zahraničí. Koncem Druhé světové války zůstalo v Harbinu okolo 2000 židů. Sovětská armáda převzala město od Japonců a mezi lety 1945-1947 bylo mnoho židovských občanů uvězněno a násilně „repatriováno“ do ruských gulagů.

Po vzniku Čínské lidové republiky odešla většina členů kdysi vzkvétající komunity do Izraele. Ve stejném roce, 1949, zároveň zemřel vrchní harbinský rabín Aaron Kislev, který sloužil harbinské obci dlouhých 36 let, od roku 1913 až do své smrti. V roce 1955 zůstalo pouze 319 židovských občanů. Obec přežívala až do roku 1985, ve kterém zemřel její poslední člen.

V poslední době si čínská vláda stále více uvědomuje historic-

ky význam harbinské židovské komunity. Na většinu židovských objektů byly zasazeny pamětní tabule v několika jazycích. Obě dvě synagogy prošly rekonstrukcí. V Nové synagoze je umístěno muzeum mapující historii harbinských židů. Na židovském hřbitově Huangshan, na který dnes jezdí zavzpomínat potomci někdejších přistěhovalců, je pochován například dědeček Ehuda Olmerta, bývalého izraelského premiéra, Josef Olmert, který zemřel v Harbinu v roce 1941.

V roce 2002 byl izraelský profesor Dan Ben-Canaan Heilongjianskou akademií sociálních studií slavnostně prohlášen prvním Židem, který se usadil v Harbinu v 21. století. Profesor Ben-Canaan vyučuje na Katedře západních studií na Heilongjiangské universitě a je zároveň ředitelem Sino-izraelského výzkumného a vzdělávacího centra, které spravuje rozsáhlý archiv dokumentující harbinskou židovskou historii. Centrum se pomocí dokumentárních filmů a publikací snaží rozšířit povědomí o významu harbinské židovské komunity jak v Číně, tak i v zahraničí.

Potomci původních harbinských občanů zapustili kořeny ve všech koutech planety, v Americe, Evropě, Izraeli, Austrálii, Ka-nadě a v dalších zemích. Mnozí zůstali ve vzájemném kontaktu, přestože je dělí oceány a kontinenty. Zachovali si zároveň hluboký respekt k čínskému lidu, který přijal židovské uprchlíky s respektem, bez předsudků a poskytl jim azyl v těžkých časech.

Dalším významným městem moderní židovské historie v Číně je Šanghaj(上海). Přístavní město v provincii Kiangsu se otevřelo zahraničnímu obchodu v roce 1842 a postupně se stalo útočištěm mnoha aškenázských židovských emigrantů z východní Evropy. Ruští Židé prchající z carského Ruska zde vybudovali první synagogu jménem Ohel Moše již v roce 1907. Většina šanghajských Židů však pocházela z bohatých sefard-

ských rodů z Bagdádu, Bombaje, Káhiry. Našli bychom zde známá jména Sassoon, Kadoorie, Ezra, Baruch apod. Většina z nich se živila obchodem, ale někteří se uplatnili v diplomatických službách, jako učitelé či lékaři. Mezi lety 1904 a 1939 byly v Šanghaji vybudovány celkem tři synagogy a vycházelo dvanáct židovských periodik v angličtině, němčině, ruštině a jedny v hebrejštině. Nejznámějšími novinami byl Izraelský zpravodaj a časopis Sionistický měsíčník.

Další a další Židé přicházeli z Ruska po ruské revoluci v roce 1917, největší příliv uprchlíků však Šanghaj zažila až v třicátých a čtyřicátých letech. Bezpečný úkryt zde našlo okolo 20000 uprchlíků z nacistického Německa, ale také z Rakouska a Polska. Podle Centra pro studium holokaustu Simona Wiesenthala pojala Šanghaj více uprchlíků než Kanada, Austrálie, Jihoafrická republika a Nový Zéland dohromady. Nálada ve světě klesala ve třicátých letech pod bod mrazu, ekonomická regrese, hrozba války, to vše přispívalo k uzavírání hranic vůči emigrantům. V červnu 1938 se sešli reprezentanti třiceti dvou zemí na mezinárodní konferenci a kromě Dominikánské republiky žádná země nebyla ochotná přijímat další židovské uprchlíky. V květnu 1939 přijala britská vláda přísná restriktivní opatření a zakázala vstup židovských emigrantů do Palestiny. Spojené státy, které v té době měly největší židovskou komunitu na celém světě, rovněž zavřely své dveře. Šanghaj byla v té době jedinou metropolí, která byla ochotna přijmout jakékoliv cizince, a to bez víz.

Hovoříme-li o Šanghaji, nemůžeme se nezmínit o čínském diplomatovi jménem Ho Feng Shan 何鳳山 (1901-1997), působícím od roku 1935 ve Vídni. Po křišťálové noci v roce 1938 se situace stala kritickou téměř pro 200000 rakouských Židů. Jediným východiskem bylo co nejrychleji opustit Evropu. Proti vůli svých nadřízených začal Ho Feng Shan vystavovat víza každému židovskému občanovi, který o ně požádal. Vstupní víza do Šanghaje nebyla potřeba, ale víza s povolením k opuštění Rakouska byla nezbytná. Během prvních tří měsíců, kdy vykonával funkci generálního konzula, vystavil okolo 1200 víz a během dalšího půlroku vzrostl počet těch, kteří díky němu mohli včas vycestovat, na 2000. Kolik lidí zachránil do konce svého funkčního období roku 1940 celkem, nevíme, ale jde jistě o několik tisíc. Ho Feng Shan zemřel v roce 1997 v San Francisku ve věku 96 let a posmrtně, v roce 2001 se mu dostalo titulu Spravedlivý mezi národy, který uděluje izraelská organizace Yad Vashem.

V noci 7. června 1937 vstoupila japonská okupační vojska na most Lugou (či Most Marca Pola), který byl a je chápán jako vstupní brána do Pekingu. Pouhá přestřelka vyústila v bitvu, kterou byla zahájena tzv. Druhá sino-japonská válka. Peking padl, okupační vojska postupovala dál a o dva měsíce později v srpnu, po bitvě o Šanghaj padla i ta do rukou Japonců.

Poté, co Japonsko vyhlásilo válku Spojeným státům v roce 1941, nacistické Německo trvalo na tom, aby Japonsko začalo uplatňovat antisemitismus německého typu právě v Šanghaji. V červnu 1942 plukovník Josef Meisinger, hlavní představitel gestapa působícího v Japonsku, přijel do Šanghaje, aby nastínil japonským autoritám „konečné řešení v Šanghaji“. Toto konečné řešení mělo mít dvě části. V první fázi měli být všichni Židé uvězněni, mělo být využito momentu překvapení při oslavách židovského Nového roku. Druhá fáze nabízela Japonsku hned několik variant. 1. Židé budou posazeni do starých lodí a vysláni na moře. 2. Budou donuceni pracovat až do úplného vyčerpání v opuštěných solných dolech na horním toku řeky Huangpu. 3. Budou odvezeni na ostrov Chongming, kde bude neprodleně vybudován koncentrační tábor a kde na nich budou prováděny lékařské experimenty.

Přestože japonská vojska napáchala mnoho nepředstavitelných zvěrstev na čínském civilním obyvatelstvu, tzv. Meisingerův plán byl z různých důvodů pro Japonce zcela nepřijatelný intelektuálně, emocionálně i politicky. Japonský vicekonsul v Šanghaji, pan Šibata, byl dokonce pro svou podporu židovských uprchlíků uvězněn.

Japonští představitelé nicméně přece jen v roce 1943 udělali ústupek německým spojencům a přesunuli veškeré židovské uprchlíky do nejchudší šanghajské čtvrti Hongkou, kde se společně s čínskými sousedy tísnili na pouhých 2 km čtverečních. Přesun do ghetta měl neskutečný fyzický a psychologický dopad. Navzdory obtížným podmínkám však zůstala celá komunita neobyčejně solidární. Opravili ulice a doslova ze suti postavili i nové budovy, otevřeli obchody, malou improvizovanou nemocnici, založili divadlo a fotbalový tým. Židovské komunity ze zamoří poskytovaly šanghajskému ghettu finanční podporu, která se kupodivu většinou s většími či menšími obtížemi nakonec dostala až k jeho obyvatelům. Nemaou zásluhu na přežití téměř všech židovských uprchlíků měli i čínští spoluobčané, kteří se vlastně za japonské okupace sami stali uprchlíky ve vlastní zemi. Nehleděli na vlastní utrpení a snažili se svým novým sousedům a spolubydlícím poskytnout co nejvíce pomoci. V těžkých dnech, namačkání na malém prostoru sdíleli Číňané a Židé tise a s pochopením své trápení. Přes jazykovou i kulturní bariéru se mezi nimi vytvořilo pevné pouto. Pamětník Wang Faliang, který žil za války ve čtvrti Hongkou, řekl:

Japonci perzekvovali nás, Hitler perzekvoval Židy... trpěli jsme společně.

Největší vlna solidarity mezi čínskými a židovskými obyvateli se zvedla 17. června 1945, když americké stíhačky omylem bombardovaly uprchlickou čtvrt. Pamětníci vyprávěli, jak dříve jistě bohatí Židé z Evropy obvažovali svými nejlepšími ubrusy a povlečením rány svých čínských spoluobčanů a jak i ti nejchudší Číňané z Hongkou přinášeli vše, co měli, poslední jídlo a dokonce i peníze, zraněným židovským pacientům do im-provizované nemocnice.

Teprve poté, co Japonci kapitulovali a válka skončila, dozvěděli se šanghajští uprchlíci o tom, čím mezitím prošla celá Evropa a čemu vlastně unikli. Po založení Čínské lidové republiky v roce 1949 většina Židů odešla do Izraele a jiných zemí. Nicméně někteří zůstali a někteří se po skončení nechvalně známé kulturní revoluce začali vracet do města, ve kterém se „znovu narodili“.

V současnosti existuje v Šanghaji komunita, která čítá přibližně tři tisíce osob. Synagoga Ohel Moše byla zrekonstruována do původní podoby a slouží jako Muzeum židovských uprchlíků v Šanghaji. Synagoga Ohel Rachel bývá obvykle otevřena pouze na Vysoké svátky. V roce 2007 si sefardská komunita v Šanghaji otevřela vlastní synagogu, studovnu, košer jídelnu a edukační centrum. Obec má svého vlastního hachama (sefardské slovo pro rabína), který slouží zároveň i jako kantor. Kromě toho funguje v Šanghaji několik dalších židovských center, včetně Chabadu Lubavič. Od roku 1990 se představitelé města Šanghaj chopili iniciativy a zařadili do svého programu plán na ochranu památek z koloniální éry. Mnoho bývalých židovských rezidencí a hotelů, dříve vlastněných židovskými majiteli, bylo do tohoto programu také zařazeno.

V roce 1992 bylo uzavřeno formální diplomatické přátelství mezi Čínou a Izraelem. Ve stejném roce byl také založen Institut hebrejských studií při Universitě v Nanjingu.

Do Pekingu se strukturovaný židovský náboženský život vrátil na konci 70. let. Byla zde založena reformní komunita Kehilat Beijing a první pesachový seder se uskutečnil v roce 1980. Od roku 2001 působí v Pekingu také Chabad Lubavič. Odhadem dnes žije v hlavním městě okolo dvou tisíc Židů. U příležitosti chanukových oslav, společně s izraelskou ambasádou, rozsvěcuje lubavičský rabín každoročně chanukový svícen na Velké čínské zdi.

Přestože čínská vláda oficiálně z politicko-ekonomických důvodů pokračuje v podpoře arabských států, celková nálada ve společnosti je výrazně pro-židovská a pro-izraelská. Také na akademické půdě v mnoha oborech dochází k výrazné spolupráci mezi Čínou a Izraelem. Přátelství, které se rozvinulo již v dobách dávno minulých, pokračuje dál...

Šárka Kvapilová

Vybraná bibliografie:

Xin, Xu. Legends of the Chinese Jews of Kaifeng.
Shapiro, Sidney. Jews in Old China: Studies by Chinese Scholars.
Xin, Xu. The Jews of Kaifeng, China: History, Culture, and Religion.
<http://www.shanghaijews.org.cn/english/>
<http://www.shanghaijewishcenters.com/>
<http://www.chinesejew.org/>
<http://www.sino-judaic.org/>
<http://a200981104.oinsite.cn/>

Texty k obrázkům:

Kaifengská synagoga
Kaifengští Židé
Ho Feng Shan
Synagoga Ohel Moše dnes